

УДК 373.3/.5.214.18:796.011.3](498)

*ТЕТЯНА ДОРОНІНА, доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри педагогіки, Криворізький
державний педагогічний університет, Україна
ORCID ID 0000-0002-3990-7959*

*МАРИНА КОЖОКАР, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фізичного виховання, Чернівецький
національний університет імені Юрія Федьковича,
Україна
ORCID ID 0000-0003-1658-3549*

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

*TATIANA DORONINA, Professor of pedagogy, Professor
Department of Pedagogy, Kryvyi Rih State Pedagogical
University, Ukraine*

*MARINA KOZHOKAR, Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of Physical Education, Yuriy
Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine*

PECULIARITIES OF PHYSICAL EDUCATION IN THE EDUCATION SYSTEM OF MODERN EUROPEAN COUNTRIES

У статті проаналізовані особливості фізичного виховання в системі освіти сучасних країн Європи. Визначені дані щодо офіційного виділення навчального часу для уроку фізичної культури; виокремлено тенденцію збереження або не суттєвої зміни кількості годин, передбачених на фізкультурно-оздоровчу роботу в початковій та середній школах. Визнано, що в низці європейських країн впроваджено та популяризуються нетрадиційні види спорту. Наведено приклад використання тег регбі, гри, яка є популярною серед школярів сучасної Румунії.

Ключові слова: освіта, Європа, фізична культура, урок, гра, країна, учні, тег регбі.

Summary. The article analyzes the features of physical education in the education system of modern European countries. The data on the official allocation of study time for physical education lessons are determined, the tendency of preservation or not significant change of the number of

hours provided for physical culture and health work in primary and secondary schools is singled out. It is recognized that non-traditional sports have been introduced and popularized in a number of European countries. An example is given of the use of the rugby tag, a game that is popular in modern Romania for all schoolchildren without exception.

Key words: education, Europe, physical culture, lesson, game, country, students, rugby tag.

Мета: проаналізувати особливості фізичного виховання в системі освіти сучасних країн Європи.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У цілій низці країн світу відбувається трансформація освітніх систем, формується зв'язок між етапами освіти, метою якого визначаємо руйнування наявних проблем, ліквідацію вікових кризових ситуацій, що виникають у "крокуванні" з однієї шкільної сходинки до іншої, а також стимулювання розвитку дітей з урахуванням їх індивідуальних можливостей та особливостей культурного й соціального середовища (*Hardman,*

2008).

Важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку сфери фізичного виховання в Україні є аналіз передового досвіду організації навчально-виховного процесу, дослідження закономірностей та тенденцій розвитку цієї важливої складової частини освітньої сфери в різних країнах світу.

Аналіз досліджень і публікацій.

За останні роки помітно зріс інтерес науковців до вивчення світових освітніх систем, і, зокрема, фізичного виховання. Вивчення досвіду європейських країн у галузі фізичного виховання і спорту представлено низкою праць педагогів, фахівців галузі тощо. Зокрема, аспекти програмового забезпечення фізичного виховання учнів початкової школи Румунії (2014–2020 рр.), особливості надання теоретико-методичної допомоги розглядали О. Цибанюк та Ю. Мосейчук (*Tsybanyuk & Moseychuk, 2019*). У дослідженні А. Яковенко представлено структуру системи загальної середньої освіти деяких країн Європи, Азії, Америки; виокремлено загальну тенденцію обов'язковості фізично-

го виховання як навчального предмета з різною кількістю відведеного часу. У більшості досліджуваних країн Європи обов'язкові уроки фізичної культури доповнені заняттями у шкільних спортивних клубах і секціях з великим вибором видів рухової активності (Яковенко, 2018).

Організація фізичного виховання та спорту у школах країн Європи є предметом вивчення таких зарубіжних фахівців, як R. Naul (2002), E. Попспех, М. Шапелявы, Ю. Войнар (2002), W. Horner, H. Dobert H., L. Reuter., B. Kopp (Horner, Dobert, Reuter & Kopp, 2015).

Виклад основного матеріалу дослідження. Характерними особливостями освітньої політики європейських країн у XXI ст. в напрямі розвитку шкільного фізичного виховання та спорту є визнання загального права всіх дітей на забезпечення потреби в русі через заняття фізичною культурою. Крім того, нормативно-правова база сучасних держав виокремила та обґрунтувала статус фізичного виховання як обов'язкового предмета шкільної навчальної програми, визнала спрямування освітнього процесу на збереження та зміцнення здоров'я, активізацію рухової діяльності, досягнення загального розвитку і безпеки життєдіяльності. У документах визначено спорт як чинник сталого розвитку суспільства, його роль у формуванні сучасного молодого покоління, і в цьому контексті наголошено на потенціалі фізкультурної освіти для формування соціальних навичок учнів, необхідності розширення співробітництва між школами, спортивними клубами та федераціями.

Знаходимо фізичну культуру серед обов'язкових дисциплін для вивчення протягом навчання у школі в більшості країн. Разом з нею пропонуються для вивчення: рідна та іноземні мови, література, математика, природничі науки (біологія, фізика, хімія), географія, історія, музика, образотворче мистецтво тощо. У деяких країнах (Японія, США, Канада, Великобританія, Німеччина та ін.) учні старшої школи мають право вибору навчальних дисциплін.

За даними звіту Eurydice Євро-

пейського Союзу "Фізичне виховання та спорт у школі в Європі" за 2013 р., фізичне виховання реалізовано як предмет в усі національні навчальні плани, що є обов'язковим на початковому та середньому рівнях освіти (*Physical Education and Sport at School in Europe: Eurydice Report, 2013*).

На вивчення предмета "Фізична культура" відводиться різна кількість годин. У країнах Європейського Союзу визначена мінімальна кількість – три години на тиждень для шкіл усіх держав. Розподіл часу (хвилин/на тиждень), передбаченого навчальною програмою фізичного виховання (європейські країни), представлено в таблиці 1 (*UNESCO-NWCPEA: World-wide Survey of School Physical Education, 2013*).

Зафіксовано збереження кількості часу, відведеного на урок фізичної культури в початковій та середній школі Азербайджану, Білорусі, Боснії і Герцоговини, Болгарії, Бельгії, Хорватії, Кіпру, Чеської Республіки, Молдови, Словачії, Турції та Швейцарії. Незначні зміни спостерігають у закладах освіти Великобританії, Грузії, Німеччини, Греції, Італії та Латвії. Здебільшого, це зменшення годин (до 10) у середній школі.

Наведені дані представляють офіційно регламентований час, передбачений навчальними програмами фізичного виховання у країнах Європи, проте засвідчено відмінність між ним документами і реальністю (офіційні звіти державної і регіональної влади, дослідження, опитування, думка експертів, наукові статті, статті у ЗМІ, інші публікації).

За даними А. Яковенко, школярі Бельгії, Німеччини, Італії, Фінляндії, Польщі відвідують три уроки фізичної культури на тиждень; щоденні заняття фізичними вправами проводяться у школах Великобританії, Франції та окремих провінцій Канади. Від двох до трьох уроків фізичної культури проходять у школах Австрії, Греції, Чехії, Болгарії (Яковенко, 2018).

Слід зазначити, що більшість країн Європи, Азії та Америки, окрім обов'язкових уроків фізичної культури, пропонують учням займатися у

шкільних спортивних секціях або клубах. У деяких державах (Італія, Франція, Польща та ін.) відвідування позакласних занять є обов'язковим. Види спорту, які пропонуються школярам у вільний від навчання час, залежать від матеріально-технічної бази закладу, географічних і кліматичних умов, інтересів учнів, а також кадрового забезпечення. У країнах Європи популярними є спортивні ігри, легка атлетика, плавання, гімнастика, танці. У Великобританії, наприклад, окрім традиційних видів, пропонуються і нетрадиційні – регбі, сквош, крикет, вітрильний спорт, гольф, хокей на траві, стрільба з лука, верхова їзда, ковзанярський спорт, стрибки у воду, скейтбординг тощо. Учні австрійських, італійських шкіл мають можливість займатися гірськолижним спортом. У Польщі позакласні заняття можуть бути у вигляді рекреаційних, рухливих і спортивних ігор, корегуючої гімнастики та лікувальної фізичної культури. У школах країн Азії культивуються національні види спорту. У США майже в кожній школі діє близько 20 спортивних секцій: з американського футболу, соккеру, баскетболу, волейболу, бейсболу, легкої атлетики, гольфу, тенісу та ін.; створюються шкільні спортивні команди з різних видів спорту.

На нашу думку, варто звернути увагу на популярний у сучасній Румунії такий вид спорту, як тег регбі (Rugby Tag) – безконтактну командну гру, метою якої є взяття воріт суперника або занесення м'яча за залікову зону опонентів. Кожний гравець має пояс, на якому закріплено два шнура, липучки або стрічки. Гравці, котрі атакують, намагаються виконати передачу м'яча, тоді як захисники пробують запобігти цьому, "позначаючи" гравця – витягуючи прикріплену на поясі стрічку. Тег регбі використовується як навчальна гра навіть у професійних командах. Тег регбі має декілька варіантів, одними з найвідоміших варіантів визначаємо OzTag та Mini Tag. За даними Вікіпедії, тег регбі потужно розвивається в Австралії, Ірландії, Новій Зеландії та Великобританії (Tag_rugby).

Змагання (офіційна назва в Ру-

Таблиця 1
Розподіл часу (хвилини/на тиждень), передбаченого навчальною програмою
фізичного виховання (європейські країни)

Країна	Початкова освіта		Середня освіта	
	Хв/тиждень	Рівень	Хв/тиждень	Рівень
Албанія	90	90	45	45
Арменія	95	95	90	90
Австрія	125	100-150	133	50-200
Азербайджан	90	90	90	90
Білорусь	90	90	90	90
Боснія і Герцоговина	90	90	90	90
Болгарія	100	70-120	102	80-120
Бельгія (Flanders)	50	50	50	50
Бельгія (Wallonia)	100	100	100	100
Хорватія	90	90	90	90
Кіпр	50	50	50	50
Чеська Республіка	90	90	95	95
Данія	120	120	150	150
Великобританія	120	120	120	120
Естонія	135	135	90	90
Фінляндія	88	75-90	81	45-90
Франція	220	220	165	165
Грузія	90	90	90	90
Німеччина	135	135	135	135
Греція	90	90	93	45-135
Угорщина	141	112-180	112	45-135
Ірландія	59	30-80	76	30-120
Італія	110	60-120	120	120
Латвія	82	70-95	90	80-100
Литва	117	70-135	93	90-135
Македонія	120	120	111	90-120
Молдова	90	90	90	90
Голандія	90	90	90	50-120
Норвегія	100	100	120	120
Польща	156	120-180	145	120-180
Португалія	67	45-90	140	120-180
Румунія	95	45-100	65	50-150
Сербія	120	90-135	110	90-135
Словакія	90	90	90	90
Іспанія	142	90-180	119	110-120
Швеція	85	60-120	102	60-140
Швейцарія	135	135	135	135
Турція	80	80	80	80

мунії – Srugby) організовуються для однієї вікової категорії – учнів 9–12/13 класів гімназій і ліцеїв у міксованому форматі – у команді виступають і дівчата, і хлопці. Причиною такого обмеження визначаємо досить високі вимоги до фізичної підготовленості юних спортсменів, сформованості вмінь і навичок командної гри, тактики і стратегії. Методичні рекомендації презентують стандартний перелік засад організації змагань – система проведення, правила жеребкування, етапи змагань (шкільний, місцевий, повітовий, зональний, національний) і правила виходу в наступний етап, а також визнали факт виконання правил Румунської федерації регбі (*Prevederi metodologice si regulamente pentru disciplinele sportive nominalizate in calendarul competitiiilor sportive scolare nationale anul scolar, 2018–2019*).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Характерними особливостями освітньої політики європейських країн у ХХІ ст. в напрямі розвитку шкільного фізичного виховання та спорту є визнання загального права всіх дітей на забезпечення потреби в русі через заняття фізичною культурою. Крім того, нормативно-правова база сучасних держав виокремила та обґрунтувала статус фізичного виховання як обов'язкового предмета шкільної навчальної програми, визнала спрямування освітнього процесу на збереження і зміцнення здоров'я, активізацію рухової діяльності, досягнення загального розвитку та безпеки життєдіяльності. За даними звіту Eurydice Європейського Союзу «Фізичне виховання та спорт у школі в Європі» за 2013р., фізичне виховання реалізовано як предмет в усі національні навчальні плани; він є обов'язковим на початковому та середньому рівнях

освіти. Наведено традиційні і нетрадиційні види спорту для країн Європи, зокрема популярний у сучасній Румунії такий вид спорту, як тег регбі (Rugby Tag).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Hardman, K. (2008). Physical Education in Schools: A Global Perspective. *Kinesiology*, 1 (40), 5–28.

Цибанюк, О. О. (2020). Інноваційний підхід до програмового забезпечення фізичного виховання учнів початкової школи Румунії (2014–2020 роки). *Освітні обрії*, 1, 36–40.

Цибанюк, О., Мосейчук, Ю. (2020). "Енциклопедія фізичного виховання й спорту в Румунії" – носій ідей фізичного виховання та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*, 1(49), 44–49.

Яковенко, А. В. (2018). Предмет "фізична культура" у системі середньої освіти зарубіжних країн. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2 (96), 12–116.

Horner, W., D?bert, H., Reuter, L., Kopp, B. (2015). The Education Systems of Europe (Global Education Systems). Springer; 2nd ed., 908 p.

Physical Education and Sport at School in Europe: Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. 76 p.

UNESCO-NWCPEA: World-wide Survey of School Physical Education. (2013). Final Report, p. 114–15.

Tag_rugby. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Tag_rugby

Prevederi metodologice si regulamente pentru disciplinele sportive nominalizate in calendarul competitiiilor sportive scolare nationale anul scolar 2018–2019. Retrieved from https://www.isj.tm.edu.ro/public/data_files/specializari/fisier-1867.doc

REFERENCES

Hardman, K. (2008). Physical Education in Schools: A Global Perspective. *Kinesiology*, 1 (40), 5–28.

Tsybanyuk, O. O. (2020). Innovative approach to software for physical education of primary school students in Romania (2014–2020). *Educational horizons*, 1, 36–40 [in Ukrainian].

Tsybanyuk, O., Moseychuk, Y. (2020). "Encyclopedia of Physical Education and Sports in Romania" – the bearer of the ideas of physical education and sports. *Physical education, sports and health culture in modern society*, 1 (49), 44–49 [in Ukrainian].

Yakovenko, A. V. (2018). The subject of "physical culture" in the system of secondary education in foreign countries. *Scientific journal of NPU named after Dragomanova*, 2 (96), 12–116 [in Ukrainian].

Horner, W., Dobert, H., Reuter, L., Kopp, B. (2015). The Education Systems of Europe (Global Education Systems). Springer; 2nd ed., 908 p.

Physical Education and Sport at School in Europe: Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. 76 p.

UNESCO-NWCPEA: World-wide Survey of School Physical Education. (2013). Final Report, p. 114–15.

Tag_rugby. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Tag_rugby

Methodological provisions and regulations for the sports disciplines nominated in the calendar of national school sports competitions for the 2018–2019 school year. Retrieved from https://www.isj.tm.edu.ro/public/data_files/specializari/fisier-1867.doc [in Romanian].

Стаття надійшла